

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

IQTIDORLI BOLALAR BILAN ISHLASH: PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK YONDASHUVLARNING SAMARADORLIGI

Jo'rayeva Mashxura Nodirbek qizi

Turan International University talabasi

Ilmiy raxbar: **Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna**

Annotatsiya

Mazkur maqolada iqtidorli bolalar bilan ishlashning nazariy va amaliy asoslari chuqur ilmiy tahlil qilinadi. Iqtidorli o'quvchilarning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirishda pedagogik va psixologik omillarning o'rni yoritiladi. Ta'lim jarayonida individual yondashuvni amalga oshirish, ijodiy muhitni shakllantirish hamda o'quvchilarning ichki motivatsiyasini rivojlantirish masalalari ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari iqtidorli bolalar bilan ishlashda kompleks pedagogik yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar

Iqtidorli bola, intellektual rivojlanish, kreativ tafakkur, pedagogik yondashuv, individual ta'lim, motivatsiya, qobiliyat, ta'lim sifati

Аннотация

В данной статье представлен глубокий научный анализ теоретических и практических основ работы с одаренными детьми. Подчеркивается роль педагогических и психологических факторов в развитии интеллектуального и творческого потенциала одаренных учащихся. Научно обоснованы вопросы внедрения индивидуального подхода в образовательный процесс, формирования творческой среды и развития внутренней мотивации учащихся. Результаты исследования указывают на необходимость комплексного педагогического подхода в работе с одаренными детьми.

Ключевые слова

Одаренный ребенок, интеллектуальное развитие, творческое мышление, педагогический подход, индивидуальное воспитание, мотивация, способности, качество образования.

Abstract

This article provides a deep scientific analysis of the theoretical and practical foundations of working with gifted children. The role of pedagogical and psychological factors in the development of the intellectual and creative potential of gifted students is highlighted. The issues of implementing an individual approach in the educational process, forming a creative environment, and developing students' internal motivation are scientifically substantiated. The results of the study indicate the need for a comprehensive pedagogical approach in working with gifted children.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

Keywords

Gifted child, intellectual development, creative thinking, pedagogical approach, individual education, motivation, ability, quality of education

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida iqtidorli bolalarni aniqlash va ularning salohiyatini rivojlantirish muhim ilmiy va amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti yuqori intellektual salohiyatga ega shaxslar faoliyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularni qo'llab-quvvatlash ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda.

Iqtidorli bolalar o'z tengdoshlaridan tafakkur tezligi, murakkab muammolarni hal qilish qobiliyati va ijodiy yondashuvi bilan ajralib turadi. Shu sababli ularning rivojlanish jarayoni umumiy ta'lim modeli doirasida emas, balki individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi zarur.

Mazkur tadqiqot tizimli va analitik yondashuv asosida amalga oshirildi. Ilmiy adabiyotlar tahlil qilinib, iqtidorli bolalar bilan ishlashga oid nazariy qarashlar umumlashtirildi. Qiyosiy tahlil orqali pedagogik yondashuvlarning samaradorligi baholandi.

Asosiy qism

Iqtidorli bolalar bilan ishlash pedagogik faoliyatning murakkab va mas'uliyatli yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy kompetensiya va moslashuvchanlikni talab etadi. Iqtidor tushunchasi faqat yuqori akademik natijalar bilan cheklanmay, balki shaxsning ijodiy tafakkuri, muammolarni hal qilish qobiliyati va analitik fikrlash darajasi bilan ham belgilanadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning rivojlanishi faqat tabiiy qobiliyatlar bilan emas, balki u faoliyat yuritayotgan muhit bilan ham chambarchas bog'liqdir. Bu borada Lev Vygotsky ta'kidlaganidek, ta'lim jarayoni rivojlanishni jadallashtiruvchi asosiy omil hisoblanadi. Demak, iqtidorli bolalar bilan ishlashda pedagogik muhitni to'g'ri tashkil etish hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Shuningdek, Jean Piaget tomonidan ishlab chiqilgan kognitiv rivojlanish nazariyasi bolalarning tafakkur jarayoni bosqichma-bosqich shakllanishini ko'rsatadi. Bu esa iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashda ta'lim mazmunini ularning rivojlanish darajasiga moslashtirish zarurligini anglatadi.

Zamonaviy pedagogik qarashlarda iqtidorli bolalar bilan ishlashda faqat bilim berish yetarli emas, balki ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish muhim hisoblanadi. Howard Gardner tomonidan ilgari surilgan ko'p qirrali intellekt nazariyasi inson qobiliyatlari turli shakllarda namoyon bo'lishini ko'rsatadi. Bu esa iqtidorni baholash va rivojlantirishda kengroq yondashuvni talab qiladi.

Amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, iqtidorli bolalar standart ta'lim tizimida ko'pincha o'z salohiyatini to'liq namoyon qila olmaydi. Buning sababi ta'lim mazmunining ularning intellektual darajasiga mos kelmasligidir. Agar ta'lim jarayoni yetarlicha murakkab va qiziqarli bo'lmasa, o'quvchilarning motivatsiyasi pasayadi. Shu sababli ta'lim jarayonini individuallashtirish zarur bo'ladi.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

Iqtidorli bolalar bilan ishlashda o'qituvchining roli ham alohida ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, qo'llab-quvvatlovchi va rivojlantiruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi. U o'quvchining qobiliyatlarini aniqlaydi va ularni rivojlantirish uchun mos sharoit yaratadi.

Shuningdek, iqtidorli bolalar ko'pincha yuqori sezuvchanlikka ega bo'lib, bu ularning psixologik holatiga ta'sir qilishi mumkin. Shu bois pedagogik yondashuv nafaqat intellektual rivojlanishga, balki emotsional qo'llab-quvvatlashga ham qaratilgan bo'lishi lozim.

Ta'lim jarayonida erkin va ijodiy muhitning mavjudligi iqtidorli bolalar rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Bunday muhitda o'quvchi o'z fikrini erkin ifoda etadi, yangi g'oyalarni ilgari suradi va mustaqil izlanishga intiladi.

Iqtidorli bolalar rivojlanishida pedagogik ta'sir samaradorligi

Jarayon	Mazmuni	Amaliy ifoda	Natija
Intellektual rivojlanish	Murakkab bilimlarni o'zlashtirish	Chuqurlashtirilgan topshiriqlar	Yuqori tafakkur
Kreativlik	Yangi g'oyalar yaratish	Loyihaviy faoliyat	Ijodiy fikrlash
Motivatsiya	Qiziqishni oshirish	Rag'batlantirish	Faollik ortadi
Psixologik quvvatlash	qo'llab- Emotsional barqarorlik	Individual muloqot	Ishonch ortadi
Mustaqillik	O'zini rivojlantirish	Mustaqil izlanish	Shaxsiy o'sish

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtidorli bolalar bilan ishlash ta'lim tizimining ustuvor va strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ularning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirish nafaqat individual muvaffaqiyat, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, iqtidorli o'quvchilarning rivojlanishi faqat tabiiy qobiliyatlar bilan emas, balki ular faoliyat yuritayotgan pedagogik muhit, ta'lim mazmuni va o'qituvchining kasbiy yondashuvi bilan bevosita bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, ta'lim jarayonini individuallashtirish, murakkablik darajasini moslashtirish hamda ijodiy faoliyatni rag'batlantirish iqtidorli bolalar bilan ishlashning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagogik faoliyatda psixologik qo'llab-quvvatlash va motivatsiyaning muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Iqtidorli bolalarning emotsional holatini hisobga olish va ularning ichki qiziqishini rivojlantirish orqali ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchining roli ham tubdan o'zgarib, u bilim beruvchi emas, balki o'quvchining rivojlanish jarayonini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois pedagogdan yuqori darajadagi kasbiy kompetensiya, moslashuvchanlik va innovatsion fikrlash talab etiladi.

Umuman olganda, iqtidorli bolalar bilan ishlashda kompleks yondashuvni amalga oshirish, pedagogik va psixologik omillarni uyg'unlashtirish hamda zamonaviy metodlardan foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish va raqobatbardosh shaxslarni shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. A. (2008). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Avliyoqulov, N. X. (2012). *Pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: Fan.
3. Tolipov, O'., & Usmonboyeva, M. (2010). *Pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari*. Toshkent: O'qituvchi.
4. Lev Vygotsky, L. S. (1986). *Thought and Language*. Cambridge, MA: MIT Press.
5. Jean Piaget, J. (1950). *The Psychology of Intelligence*. London: Routledge.
6. Howard Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
7. John Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
8. Benjamin Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longmans.
9. Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60(3), 180–184.
10. Sternberg, R. J. (2005). The theory of successful intelligence. *Interamerican Journal of Psychology*, 39(2), 189–202.